Vlaamse Provinciale Culturele Bibliotheek-Waregem

M E D E D E L I N G E N

TIJDSCHRIFT VAN HEEMKRING OKEGEM

Verantwoordelijke uitgever : P. De Jonge, Hazeleerstraat 23 9471 Okegem

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Ninove en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

—

D E R D E J A A R G A N G 1 9 7 8 N R . 2

I N H O U D

- De windmolen van Okegem blz. 34
- Slechten tijd te Okegem (1845-1848) blz. 48
- Historische schets van De Roose N.V. blz. 55
- Dorpsgenoot bedwingt opstandelingen te Shabundu blz. 60
- Kringnieuws blz. 69

--oOo--

DE WINDMOLEN VAN OKEGEM

In Annalen 1977, Herinneringen aan Okegem, vindt U een mooie foto en korte beschrijving van de molen.

In deze bijdrage willen we U wat meer bijzonderheden verschaffen over het malen van graan en molens en over de geschiedenis van dit merkwaardige dorpsmonument.

1. HET "MALEN" VAN GRAAN EN MOLENS

- Bij de Grieken en Romeinen evenals bij andere volkeren in het Oosten werd het graan in mortieren fijngestampt.
  Na zekere tijd leerde men het graan fijnmalen met marmeren rollen op effen stenen. Nog later werden die rollen vervangen door op elkaar draaiende stenen.

- Deze wrijfmolens werden ofwel met de hand in beweging gebracht ofwel - en dit waren dan de grotere - door slaven bewogen. Gestrafte burgers of krijgsgevangenen moesten de stenen in beweging brengen (cfr. het bijbels verhaal van Samson).
  Dit slavenwerk werd ook door ezels of paarden verricht; zo zijn de eerste rosmolens en roskoten ontstaan.

- De windmolens zouden uitgevonden zijn door de Arabieren die bij gebrek aan water gedwongen waren de wind aan te wenden voor het malen van graan. Tijdens de Kruisvaarten zou het principe van de windmolen uit het Oosten naar West-Europa overgebracht zijn.
  Men beweert dat de windmolens reeds in de 12e eeuw in Frankrijk en Engeland voorkwamen en waarschijnlijk zullen rond dit tijdstip ook in Vlaanderen windmolens gestaan hebben.

- Abdijen, hospitalen, steden, heerlijkheden en zelfs Armendissen hadden in onze streken al vroeg windmolens, vooral staakmolens in gebruik.
  Voor de wereldlijke heren en voor de geestelijke instellingen waren deze molens een bron van hoge inkomsten want ze werden tegen een hoge prijs verpacht. Benevens de pachtsom was de molenaar verplicht nog een hoeveelheid graan te leveren en wanneer de dorpsheer zijn heerlijkheid

kwam bezoeken moest hij deze met heel zijn gevolg logies verschaffen.

De onderdanen waren verplicht hun graan te laten malen op de banmolen van de heer tegen betaling van cijnsrechten.
Men rekende dat er één graanmolen per tweeduizend inwoners nodig was.

- In de loop van de 18e eeuw nam het aantal windmolens in aantal toe, doordat Keizerin Maria Theresia de bouw van wind- en watermolens bevorderde.
  De bloeitijd van onze windmolens is dus in de 18e eeuw te situeren.
  Toen was de molenbouwer een man voor wie men grote waardering had om zijn technische vaardigheid.
- In de 19e en 20e eeuw werkte de toepassing van de stoomkracht op allerlei gebied remmend op de verspreiding van de windmolens.
  Jaar na jaar verdwenen de windmolens in het Vlaamse land. Omstreeks 1840 waren er nog 2739 windmolens in België. In 1870 hadden we er nog 2235 en in 1974 amper nog 172.
  In 1830 bezat de provincie Oost-Vlaanderen niet minder dan 703 windmolens. Na dat jaar werden er nog 115 opgericht. Van de 297 gemeenten van de provincie waren er slechts 14 waar geen molen heeft gestaan.
  Het arrondissement Aalst telde vóór 1835 121 windmolens. Na 1835 werden er nog 18 opgericht.
- Gelukkig werd de ondergang van de windmolens in onze tijd gestuit. Ze zijn vrijwel definitief verdrongen door maalinrichtingen met motorkracht en nog slechts enkele zijn in werking. Sommige afgedankte molens kregen onverwachte bestemmingen b.v. restaurant of amusementsgelegenheid.
  Voor het behoud en de restauratie van molens verleent de overheid nu subsidies. Particulieren doen hun best en de gemeenten kopen wel eens een molen op en zorgen voor de restauratie ervan.
- Het malen van graan werd vroeger niet in klinkende munt betaald maar de molenaar hield op elke zak gemalen graan een zekere hoeveelheid meel af. Dit noemde men het gemaal. Dit beliep van 6 tot 12 kg per 100 kg.
  In de 20e eeuw werd dit eeuwenoud gebruik verlaten en het malen van graan werd overal in speciën betaald.

2. OVER WINDMOLENS

De vele modellen van windmolens kan men in twee groepen verdelen : die van hout en die van steen.

De houten standaardmolen is wel de bekendste en ook het oudste type. Op een piramidevormig onderstel van zware balken is hij draaibaar gemonteerd op een houten of stalen spil zodat men de wieken naar de wind kan stellen. Soms is rond de voet een gebouw opgetrokken die als opslagplaats dient.

De standaardmolen moet volkomen evenwichtig geconstrueerd zijn. De staart aan de achterzijde vormt het tegengewicht van de wieken. Binnen is de "lading" evenwichtig geplaatst en centraal liggen de molenstenen die wel meer dan 1000 kg kunnen wegen.
De wieken kunnen ruim 20 m lang zijn en aan de basis zowat 1,40 m breed. Voorzien van zeildoek vormen ze een niet geringe windvang die 60 à 80 pk kan opleveren. De molenaar kan de zeilen bij sterke wind reven als die van een zeilboot.
De molenromp is van planken gebouwd, die soms overnaads zijn aangebracht ofwel zijn de wanden bekleed met houten plaatjes die als leien over elkaar passen. Aan het dak heeft de timmerman zijn vormgevend vermogen soms ten volle uitgeleefd.

Bij een houten standaardmolen ligt de steile, wiebelende trap aan de buitenkant. Zo kom je langs een smalle deur in de schemerige molenruimte. Alles is er wit bestoven. De wind fluit langs de planken wand, de houten tandraderen en de molenstenen knarsen, de wieken zoeven langs het raampje met een regelmatig terugkerende schaduw. Zo'n houten molen voelt aan als iets dat leeft..

De molenaar met wit bestoven wenkbrauwen onder zijn werkpetje is druk aan 't werk. Hij houdt van zijn molen, want van vader op zoon is de molen familiebezit geworden.
Vroeger was de "mulder" een figuur in zijn dorp : een wijze, een weerkenner. Hij praatte met veel mensen en kende alle nieuwtjes van het dorp en de omtrek.
De molenaar had niet altijd de molen, die hij bezeilde, in eigendom.

Hij pachtte hem soms van een eigenaar.
Het onderhoud van de molen gedurende de pachttermijn viel ten laste van de eigenaar voor het staande werk en van de pachter voor het roerende of draaiende werk.
Met draaiend werk bedoelt men o.a. : de as, het kruis met pestels, einden en zeilen, de wielen en assen, de vang, de stenen en toebehoren, de windas, de repen en ketens, de scherphamers enz....

IETS OVER DE BOUW VAN DE STANDAARDMOLEN

- De grondvesten van een standaard- of staakmolen bestaan uit vier gemetselde teerlingen die per paar tegenover elkaar staan op de omtrek van een cirkel van ± 6,50 m doorsnede en gericht naar de vier windstreken. De teerlingen zijn niet evenhoog en op de bovenkanten hiervan liggen over elkaar gekruiste stukken hout.

- De standaard of staak is de centrale zware loodrechte eik, opstijgend van het kruiswerk in de molenvoet tot halverhoogte in de molenkas. Hij kan ongeveer 2 à 2,5 ton wegen en vormt de as waarrond het molenhuis kan draaien. De standaard rust niet op de kruisbalken van de molenvoet - zij zouden kraken onder dit ontzaglijk molengewicht dat op ± 35 ton wordt geschat.

- De romp is het voornaamste deel van de houten staakmolen : hij heeft de vorm van een huisje en de vier zijden zijn rechthoekig.
In de achtergevel, de kant van de molenwieken, zitten 3 vensters langswaar men toegang heeft naar de assekop : het zijn de windvensters.
Het dak en de achterkant van de molen worden gedekt met op planken genagelde, gespleten eiken schaliën.
In een staakmolen zijn er 2 of 3 verdiepingen of zolders. Op de hoogste zolder, steen- of graanzolder genoemd, liggen de maalstenen. Hieronder bevindt zich de maalzolder, waar het meel dat uit de stenen komt, verzameld wordt.

- Het voornaamste stuk van het molenkruis is een lange balk, die op het uiteinde doorkapt is met vierkantige gaten waarin dwarse latten passen. Het achterhek van de moleneinden wordt met zeilen overspannen om de kracht van de wind op te vangen. De zeilen worden uit sterk lijn-

waad geweven.

- Om de molen stil te leggen wordt een rem gebruikt : de vang. Dit is een olmen plank 30 cm breed bij 5 cm dik, die rond het vangwiel geplooid wordt.

- Hoe wordt de molen in de wind gestoken ?

  Iedereen weet dat de wieken van de molen en ook de molen op zijn geheel, ofwel zijn kap, moeten kunnen keren, zodanig dat zij in de richting van de wind gesteld staan.
  Dit gebeurt door middel van een balk, staart genaamd, die aan de kap is vastgemaakt en tot tegen de grond komt. Aan het uiteinde van de staart wordt een windas gehecht. Op de as is een keten gerold die vastligt aan in de grond geplante staken.

- Molensymboliek

  Een molen leefde mee met wel en wee van de molenaarsfamilie en van het dorp. Met wiekenstand en feesttooi vertolkte hij zijn deelneming aan een bepaalde gebeurtenis.
  De molengebruiken kunnen verschillen volgens de streek en de familie.
  De meest voorkomende zinnebeeldige wiekenstanden waren :

  1. overhoeks of "in scheer", d.i. Sint-Andrieskruis : rust- en feeststand, gebeurlijk begeleid van versiering en bijzondere zeilvorm;
  2. overeind of "in 't kruis", d.i. recht of Latijnskruis : gereed om op te zeilen en wachten op graan of onweer.
  3. "in rouw", d.i. zodanig asymmetrisch dat de gaande wiek tussen beide eerste standen wordt gezet.

  Bij het voorbijgaan van een berechting blijft de molen ook "in scheer" staan, het is zijn groet. Bij een hoog bezoek keert hij zijn in feesttooi zijnde wiekenkruis, dus zijn gelaat, naar de hoge gast.

WERKING VAN DE WINDMOLEN

Malen met een windmolen betekent hoofdzakelijk de wind gebruiken en beheersen. Allereerst dient de molen naar de wind gekeerd. Om de windrichting te kennen kijkt de molenaar naar de twee kleine molentjes

aangebracht tegen de achterste hoekstijlen : zij moeten beide even snel draaien of stilstaan; ongelijkmatigheid bewijst dat de molen niet ten volle windwaarts is gekeerd. Is er verkruid tot de goede windrichting is bereikt, dan kan worden opgezeild. Volgens de windsterkte kan de molenaar het volle zeil voorleggen of zeil verminderen. Bij het opzeilen worden de vleugels één na één in de laagste stand gebracht. Bij het opzeilen moet de molenaar hoog in het hekwerk klauteren (tot ongeveer 2/3 van de vleugelhoogte) om het zeil te spreiden.

Als hij "opgezeild" is kan de molen draaien, maar om te malen is er nog graan of koren nodig. Daar komt de boer met enkele zakken graan aangereden. Hij rijdt de kar tot onder het zakkenluik van de gaanderij, waar de zakken naar boven gehesen worden met een touw. De mulder trekt de zak op het plankje, draagt hem naar de maalgang en schudt hem uit in de graanbak die een schuif heeft om te sluiten. De vracht glijdt langs een ladevormige schoen in het kropgat van de loper of bovenste maalsteen.

Het graan rijst regelmatig in het kropgat van de steen. De graantoevoer kan geregeld worden door een "houtje" voor op en af te leggen. Als er veel wind is kan er door de stenen tot 700 kg graan lopen per uur. Bij windslapte maar 300 kg.
Als het graan tussen de stenen gekomen is, wordt het over het eerste derde van de steen gebroken, over het tweede derde gemalen, over het laatste derde gebloemd. Zo bereikt het, door de kruising van de maalkerven voortgestuwd, de buitenkant van de stenen. Een veer, aan de loper gehecht, veegt het meel over het ringhout van de steen, tot het valt in het gat van de meelbuis. Deze goot geleidt het meel tot beneden in de meelzolder, waar de mulder de meelzak aan de meelbak heeft gehangen. Hij tast ook voortdurend in het schuivend meel om de fijnheid van het meel te controleren.

WAARTOE DE WINDMOLENS ZOAL GEDIEND HEBBEN

De windmolens werden voor verscheidene doeleinden gebruikt. Deze die dienden om koren te malen waren het talrijkst. Andere werden aangewend om plantenoliën te bereiden, papier te maken, schors te malen,

hout te zagen enz. ... Vandaar had men verschillende benamingen voor de windmolens o.a. :

a) Korenmolens : ze dienden voor het malen van graan.
Twee horizontaal op elkaar geplaatste maalstenen of molenstenen waarvan de bovenste beweegbaar was en de onderste vastlag, wreven op elkaar.
De maalstenen zijn verschillend van aard :
- Men had grauwe stenen uit de groeven van de linker-Rijnoever. Dit waren zachte stenen. Ze sleten snel en waren vooral geschikt om rogge en boekweit te malen.
- De beste stenen kwamen uit de groeven van La Ferté sous Jouane (Frankrijk).

De maalstenen hebben een doorsnede van gemiddeld 1,30 à 1,40 m. en de dikte schommelt rond de 30 cm.
De Franse stenen bestaan uit verschillende stukken, met cement en ijzeren krammen aan elkaar verbonden en bovendien met ijzeren banden omringd.
De maalstenen worden gescherpt bij middel van scherphamers uit zeer duurzaam staal vervaardigd. Om fijn meel en een grotere hoeveelheid bloem te bekomen, dienen de stenen heel dicht op elkaar te wrijven.
Van 100 kg tarwe bekomt men gewoonlijk 60 kg witte bloem (voor het bakken van wit brood) - 14 kg half witte bloem (voor bruin brood) - 24 kg grof en fijn gruis (zemelen) en 2 kg afval.

b) Schorsmolens : de klassieke staakmolens dienden vroeger ook om eikenschors of run te malen die gebruikt werd in de huidevetterijen om het leder te looien.
Gewone grauwe stenen, soms met stenen lemmers belegd, werden hiervoor gebruikt. Het steengat was wijder om beter de brokken schors door te laten. De molenaar moest meestal een handje toesteken om een regelmatige toevoer van schors te hebben.

c) Zaagmolens : dit waren windmolens, aangepast voor het zagen van hout.

- - - -

HISTORIEK VAN DE WINDMOLEN VAN OKEGEM

De windmolen had vóór zijn oprichting in Okegem reeds een bewogen geschiedenis meegemaakt te Aalst.

- Op het einde van de 16e eeuw werd hij gebouwd en opgericht op een plaats tussen de Pontstraatpoort en de Zoutstraatpoort. De straat die naar de molen liep, heet nu nog Windmolenstraat.

  De stad had toen behoefte aan molens en de hoog gelegen "Somphoek" (Sterrevesten) was wel de geschikte plaats om hem daar te stellen. Dit gebeurde in het jaar 1594, een jaar van "groote duerte van cooren".

  In de stadsrekening van 1594-1595 lezen we onder nr. 52 : "... int opmaeken van eenen windmolen tot geriefve van de gemeente ... Ghe-conserteert de somme van honderd ponden parisis ... betaelt aan Pieter Saey ende Lieven de Somere".
  De windkorenmolen werd openbaar verpacht voor een termijn van drie achtereenvolgende jaren. De voorwaarden hiervan staan vermeld in het Schepenboek van 1649. Adriaan Schellinck was de eerste pachter en na hem kwam Adriaan de Waeghemaeker.

  Op Sint-Pietersavond van 1767 sloeg de bliksem in de windmolen. De laatste jaren van zijn bestaan te Aalst was het een schorsmolen waarin de schors ten behoeve van de leerlooiers gemalen werd en was eigendom van Jacobus Boone, huidevetter.

  De stad kocht van deze het pand en stelde J. De Smet aan als bewaker van de windmolen. Het stadsbestuur besloot ook tot "het repareeren van de kalsije in het Molenstraetje en opsluiten van verscheidene putten" (Stadsrekening van 1839 - Stadsarchief Aalst).

  De windmolen stond op een hoogte dat nu nog het Molenpleintje heet. Vandaar had men een mooi zicht op de hele stad.

- Op 9 en 16 november 1839 had de publieke verkoop van de windmolen plaats in het stadhuis van Aalst.
  We laten nu de voornaamste gedeelten uit de notariële akte volgen

AKTE VAN PUBLIEKE VERKOOP VAN EEN "SCHORSE WINDMOLEN"

TE AALST OP 9 - 16 NOVEMBER 1839

door Notaris D'Huygelaere

- Voorafgaande verklaringen

Op verzoek van het plaatselijk bestuur van de stad Aalst, zal ten stadhuize overgegaan worden tot de oproeping en verkoping van een Schorse Windmolen staande te Aalst aan de Sterrevesten, toebehorende aan de Stad.

- Aanwijzing van de te verkopen molen

Het is een schorse windmolen met alle de er toebehorende staande en draaiende werken, immers geheel gelijk den zelven zich bevindt op stadsgrond, die niet mede verkocht wordt, aan de zoogezegde Sterrevesten te Aalst, tussen de Pontstraat- en Zoutstraatpoorten.

Lasten en voorwaarden

Art. 1 : De verkooping zal geschieden ten behoeve van den meestbiedenden en laatsten verhooger, naer dat er gedurende het branden van drie achtereen aangestoken lichtjes, geen verhogingen meer zullen zijn gedaan en dan zullen de verkopers nog vermogen den molen in te houden en andermael bij naderen zitdag op te roepen en toe te wijzen ofwel de verkooping te laten onderblijven zonder ergers over enige reden te moeten bijbrengen.

Art. 2 : Naer den instel zal elke hoogenisse niet min maar wel meer dan 10 francs mogen aendragen.

Art. 5 : Den kooper zal dezen molen, onmiddellijk naer de goedkeuring der verkooping, naer zijn goeddunken mogen afbreken en van den grond vertransporteren, doch deze afbreking zal moeten geeijndigt zijn en de materialen, gelijk ook het voordkomende puyn van de mede af te breken metserij van de stadsgrond moeten weren binnen de maand naer de aanzegging die hem deswegens zal

gedaan worden.

Art. 6 : Den kooper zal verplicht zijn , zijn principalen koopprijs binnen de maend naer de goedkeuring van de verkooping te betalen, zonder enigen aftrek in handen, ten kantore en op het acquit van den plaetselijken Ontfanger der stad Aalst, in gouden of zilveren gangbare geldspeciën en in geene mindere stukken dan van eenen frank.

Art. 7 : Daertoe aenzocht wordende zal allen bieders, hoogers of koopers gehouden zijn te stellen en verklaren eenen solvabelen bekenden medekooper of borge welken met hem solidairlijk zal verbonden en aansprekelijk zijn voor den gansen inhoud dezer.

Art. 8 : Den kooper zal gehouden zijn ongeminderd zijn koopsom en wel binnen de acht dagen na de goedkeuring als voorzegd in handen en ten kantoore van den werkenden notaris te betalen niet alleen de registratie- en zegelrechten, het drukken der affichen en de insertien in de nieuwsbladeren maer ook nog 5 % der principale hoofdsom voor de verdere algemene onkosten, honorairen en devooren van den notaris, dit alles boven het afschrift der akte verkoping.

Na de voorlezing van de conditiën werd overgegaan tot de verkoop.

De molen, opgeroepen in den staet in welken hij actuelijk is bevindende, is ingesteld geworden door Franciscus Van Aeltert, landbouwer-mulder, burgemeester van Erembodegem voor de som van 1500 fr en na 26 opbiedingen door denzelven heer verhoogd tot de som van 3000 fr.

Op dit gebod geen verhoogingen meer gedaan geworden zijnde, gedurende het branden van drij achtereen aangestoken lichtjes, hebben de heeren verkoopers verklaerd de verkoop in te houden en voor definitieve toewijzing bepaeld een zitting plaets te hebben alwaer de tegenwoordige geschied op den zaterdag 16 november om 11 u. voormiddag.

2e Zittag : 16 november 1839

Na voorlezing van het proces-verbaal van de vorige zitdag bevattende de conditiën van de verkooping en bekend te hebben gemaakt dat bij modifi-

catie aan dezelve conditiën twee maanden vóór de afbreking en weering wordt teogestaan.

Door den Heer Henricus Van den Steene, mulder te Haeltert werd een bod gedaan van 3025 fr - na elf opbiedingen door den heer Franciscus Van Aeltert is de koopsom gebracht op 3300 fr.
Op dit gebod, gedurende het branden van drie achtereen aangestoken lichtjes geen verhoogingen meer gedaen zijnde, is den gemelden molen toegewezen aan den heer Van Aeltert. Deze verklaarde aanstonds geboden en den koop gedaan te hebben in naam en voor rekening van Pieter Van Damme, gehuwd met Catharina Const. Van den Driessche, molenaar te Erembodegem.
Deze heeft zulks bevestigd en verklaert den koop alzo aan te nemen boven den last der conditiën en heeft alhier gelijk mede den heer Van Aeltert naer voorlezing voor acceptatie geteekend.

- Tekenden het proces-verbaal voor de stad Aalst :

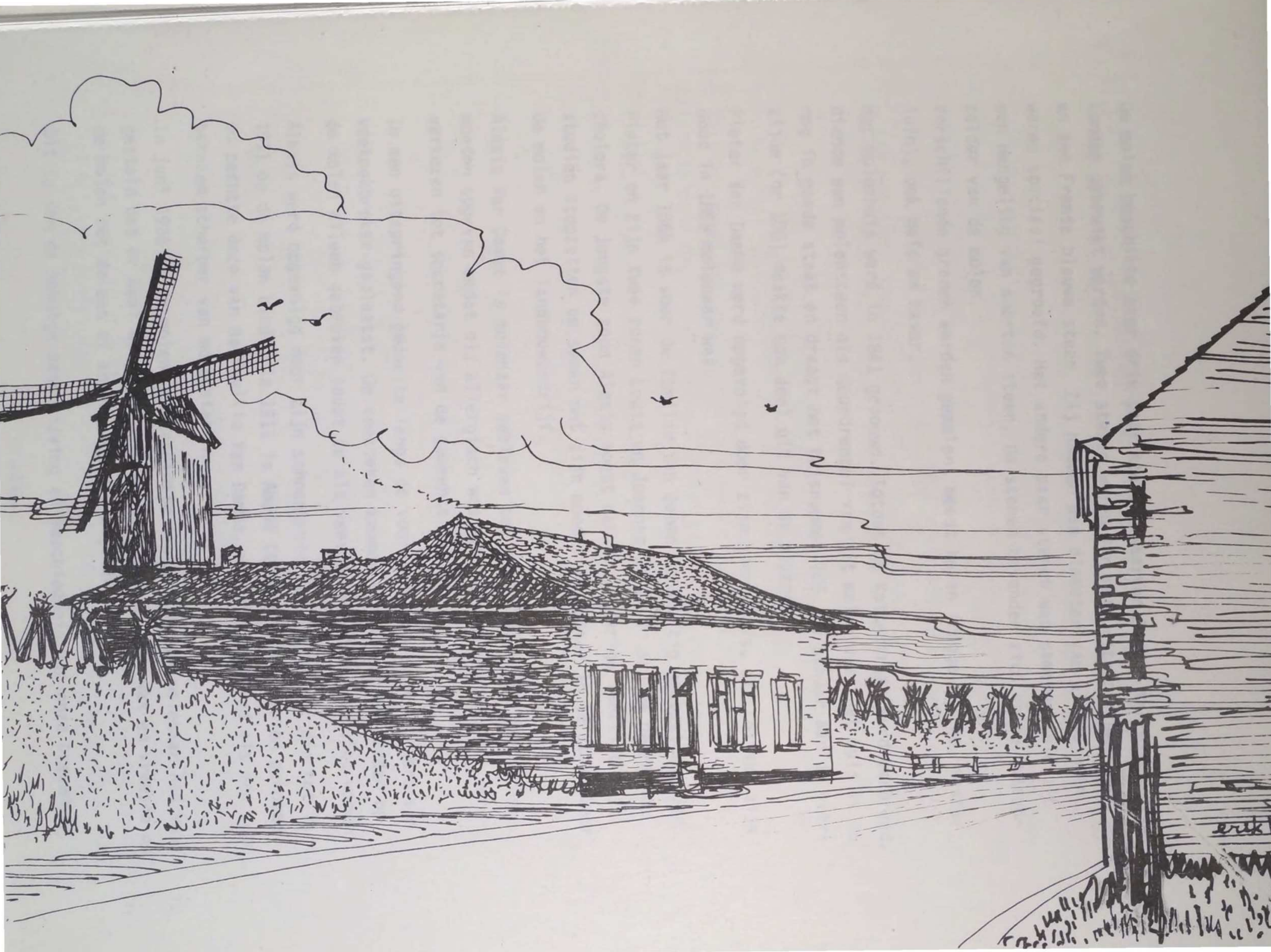
Fr. Van der Noot-De Vreckem (burgemeester)
R. Van den Hende en Ignace Lefebre (schepenen)
J. Fr. Van den Bossche, H. Van der Gucht, J.B. Callebaut
J.B. Boel, J.B. D'Hondt en S. Van Hoorebeeck (raadsleden)

- - - -

De molen werd afgebroken en naar de Houtmarkt gebracht, vanwaar hij naar Okegem werd vervoerd (6 karren en 4 paarden werden voor het vervoer gebruikt).

Pieter Van Damme (° Opwijk 1805) richtte hem op in 1840 op een perceel grond gelegen aan de Kattestraat (toen Ninofse straat genoemd), gekend op het kadaster onder De Leenen nr 296.
Hij was dus de eerste mulder op de "Pheniksmolen" want zo staat hij vermeld en getekend op de kadasterkaart van Popp.

De molen verhief zich op een berm die men aangebracht had met aangevoerde grond. De verhoging werd na de sloping van de molen grotendeels weggenomen. Van de top van de molen kon men 32 molens uit de omtrek opmerken.

De molen beschikte over drie paar stenen, waarvan 2 paar terzelfdertijd konden gebruikt worden. Twee stenen waren van natuursteen : een Engelse en een Franse blauwe steen. Zij hadden een diameter van ± 1,40 m en waren speciaal gegroefd. Het andere paar stenen was samengesteld uit een mengeling van soorten steen. De stenen bevonden zich op de tussenzolder van de molen.
Verschillende granen werden gemalen, meest koren (rogge, tarwe, masteluin), ook maïs en haver.

Het molenhuis werd in 1841 gebouwd. Totdat de Kattestraat werd verbreed, diende een molensteen als deurdrempel van dit molenhuis. Het huis is nu nog in goede staat en draagt het huisnummer 105. De schuur aan de overzijde (nr 108) maakte ook deel uit van de eigendom.

Pieter Van Damme werd opgevolgd door zijn zoon Louis, die tot aan zijn dood in 1869 molenaar was.
Het jaar 1869 is voor de familie Van Damme noodlottig geweest : vader Pieter en zijn twee zonen Louis en Joannes stierven aan de gevreesde cholera. De jongste zoon Alexis moest dan op 15-jarige leeftijd zijn studiën stopzetten om samen met zijn moeder en zuster in te staan voor de molen en het landbouwbedrijf.

Alexis Van Damme is molenaar gebleven tot 1901. Hij heeft dit beroep moeten opgeven omdat hij allergisch was voor het molenstof. Hij werd verkozen tot secretaris van de gemeente Okegem.

In een uitspringend gedeelte langs de voorzijde van de molen werd een veekoekbreker geplaatst. De veekoeken kwamen van elders en werden op de molen alleen gebroken zodat ze als veevoeder konden gebruikt worden.

Alexis werd opgevolgd door zijn schoonbroer Adolf Bruylant die tot in 1911 op de molen bleef. In 1911 is Amedé Colpaert op de molen gekomen en pachtte deze van de familie Van Damme. Hij stond bekend als een zeer bekwaam scherper van molenstenen.

In juni 1936 is de molen dan tenslotte afgebroken. De molenaar had vastgesteld dat er heel wat slijtage aan de staak gekomen was en vreesde dat de molen het de een of andere dag zou begeven.

Dit is dan de bondige beschrijving en geschiedenis van onze Okegemse

molen. Het was een prachtige houten reus die het aantrekkelijkste en monumentaalste van onze landelijke bedrijven toonde. Hij schonk door zijn "zwaaiende wieken" bedrijvig leven aan het vertrouwde dorpsbeeld.

GERAADPLEEGDE WERKEN

1) A. Ronse : De windmolens (1934)
2) B. Lindekens : Daar bij die molen (Ons Volk)
3) A. D'Hoker : Wind- en watermolens (Mededelingen Heemk. Kring Mere 1961 nr 5)
4) P. Van Nuffel : Aalst - Historiek der oude straten (1915)
5) J. Weyns : De molen uit Mol in het museumdorp te Bokrijk

We betuigen ook onze beste dank aan de gezusters Van Damme voor hun gewaardeerde medewerking. Zij lieten ons bereidwillig de archiefstukken van de molen inkijken.

J. Van der Speeten

--ooOoo--

"SLECHTEN TIJD" TE OKEGEM (1845-1848)

De gevolgen van de economische crisis en de daaruit groeiende werkloosheid worden, de dag van vandaag, door de nu bestaande sociale wetgeving enigszins gemilderd.

Voor zulke toestanden moest de gemeente, 130 jaar geleden, maar zelf een oplossing zoeken. Hoe dit toen gebeurde verneemt U in volgende bijdrage.

Maatregelen tot het verschaffen van werk en levensmiddelen aan de behoeftigen gedurende de winter van 1845-1846.

De gemeenteraad, ... (1)

"vergadert zijnde ten einde aan de noodlijdenden werk te verschaffen om hunne noodwendigheden te voorkomen evenals het uitroeyen der bedelarij met het aanstaande winterseizoen van 1845-1846.

Gehoord en geraadpleegd nopens hetzelfde doel, de heeren leden van het weldadig bureel;
heeft besloten zoo volgt :

De behoeftige inwoners bestaande uit 221 personen (2) verdeeld in 37 huisgezinnen, zullen op volgende wijze worden onderhouden :

1e Wekelijks zal hun vlas (3), om te worden afgesponnen, worden behandigd ten einde het daarvan voort te komen garen aan het armbureel te worden ingeleverd, hetwelk aan de behoeftigen meerder dan den verdienden loon ingevolge het getal leden van hun huisgezin zal worden betaald.

2e Het ingeleverde garen zal, ten voordele van het weldadig bestuur worden verkocht om dan, met den opbrengst, wederom vlas te kopen.

3e Den eersten verkoop van het vlas, zal worden gedaen, evenals uitbetaling der meerdere loonen, met penningen voortgekomen van eene inschrijving gedaen door de voornaemste ingezetenen der gemeente en met

degene van de naer te verzoekene subside.

4e De heeren leden van de permanente Deputatie van den provinciale raad worden eerbiediglijk verzocht om aen de gemeente ten bedoelde einde eene subsidie van 400 franken te vergunnen.

5e De houillekolen (lees, steenkolen), kleedingstukken en verdere noodwendigheden, zal hun bij middel der penningen van het armbureel worden verzorgd.

6e Geene hoegenaamde poogingen ter uitroeying van de bedelarij zullen er worden verwaarloosd."

De hulp aan de "behoeftigen" gedurende die winterperiode, moet aan het "nijverheidscomité" (zo is men die samenwerking van gemeentebestuur, het armbureel en de medewerking van de voornaamste ingezetenen van de gemeente gaan noemen) een hele boel geld gekost hebben. Reeds in juni 1846 verzoekt het gemeentebestuur "Mijnheer de Minister van het inwendig" (4) om op Rijksfondsen van 1846 een subside van 300 fr aan de gemeente te willen vergunnen, omdat, zo wordt gezegd, de straten er in zeer slechten toestand verkeren (5) en de gemeente kan onmogelijk werken laten uitvoeren door behoeftige personen.

Het is slechts in februari 1847 dat in een brief van de heer Gouverneur melding gemaakt wordt van een subside van 700 fr.

Die komt op tijd, want zo lezen wij verder in een verslag van de gemeenteraad van 25 februari 1847 :

"... In aendacht nemende dat de voormelde subside alsnu hoogst nuttig voorkomt tot het helpen verzachten van het rampzalig lot der noodlijdende ingezetenen van aldaer, waervoor het hooger bestuur bij algemene stemmen de welgemeenste en hartelijkste dankbetuigingen overigens bij deze worden toegekend ...

Die 700 fr werden als volgt verdeeld : 500 fr voor 1) vlas aan te kopen; 2) voor het handschoen maken; 3) voor een kantwerkschool.
De overige 200 fr dienden voor "het arbeiden aan de buurtwegen, door personen die voor het bovenvermelde niet kunnen in aanmerking komen".

In juni 1847 vraagt de "bevoegde overheid" aan het gemeentebestuur de

"hoofdelijke aanslag" te verhogen ten einde 200 fr meer inkomen te verkrijgen. Dit is onmogelijk.

"In aendacht nemende dat ten gevolge van het gebrek aan werk en de schaersheid en de duurte der mondsbehoeften het eenen slechten inslag op de lastgelden zou teweeg brengen indien de betroffene omslag werd verhoogd, temeer daar een getal inwoners die te voren de omgestelde sommen hielpen dragen, thans tot armoede zijn vervallen ..."

De gemeenterekening van 1846 sloot met een tekort van 141 fr 33 ct. en de vooruitzichten voor de winterperiode van 1847 beloven weinig goeds, want op 27 november vergadert de gemeenteraad om :

"op te zoeken behoedmiddelen ter verzachting van het rampzalig lot der armen en behoeftige ingezetenen der gemeente, met het aenstaende streng jaergetijde :

In aendacht nemende dat er met de twee voorledene jaren binnen de gemeente, geene middelen onbeproefd zijn gelaten om de noodkreten der hongerlijdenden te stillen en hun van gebrek niet te zien omkomen, waardoor er vele inwoners meer van hunnen rang en fortuin vermogt, bedelingen in geldspetiën en eetwaren hebben gedaan, hetwelk zich tot alsnog grootelijks doet gevoelen.

In aendacht nemende dat er niets is verwaerloosd om de arme inwoners van het mannelijk geslacht te laten arbeiden tot het verbeteren der buurtwegen, endegene van het vrouwelijk geslacht vlas te laten bereiden, spinnen van garen met de hand, maken van handschoenen, kantwerken enz..., om hun daardoor werk te verschaffen en alzoo onledig te houden, wijl zulks overeenstemmig was met de inzichten van het opperbestuur.

In aendacht nemende met daeraen te beantwoorden dat zoowel de gemeente als het armbureel zich in aenmerkelijke schulden en lasten hebben geworpen, dewelke, wellicht niet zoodra zullen kunnen uitgedoofd worden.

In aendacht nemende dat de gemeente eene bevolking bevat van 710 inwoners, onderdewelke er zich 180 behoeftigen bevinden die geen ander bestaen hebben als hunnen handenarbeid en de onderstanden welke zij

van de weldadigheid en der meedoogende ingezetenen bekomen.

In aendacht nemende dat het grootste deel der voormelde personen, tot die ellende zijn gekomen bij gebrek van werk, de schier vervallen garen- en linnenhandel en de schaersheid en de duurte der eerste noodwendigheden der lage burgerklas.

Heeft besloten zo volgt :

1e Met het aenstaende wintersaisoen zullen voor ZOO verre de fondsen toereikend wezen, de arme inwoners van het mannelijk geslacht worden gebruikt :

A) tot het afvoeren der heuvels, de putten te vullen enz., van eenen meersch aen het armbureel toebehoorende;
B) de ongekasijde buurtwegen te verbeteren;
C) zoo enigszins mogelijk het weven van linnen;

en die van 't vrouwelijk geslacht,

A) tot het bereiden van vlas en spinnen van garen met de hand;
B) het maken van kantwerken en handschoenen.

2e Om zulks te helpen ten uitvoer brengen, zullen de voornaemste ingezetenen te zamen wekelijks 16 franken en penningen storten; het armbureel zal voor 300 franken bijdragen; uit de gemeentefondsen zal er, zooveel enigszins mogelijk, worden beschikt en subsiden op fondsen van de staet en der provintie verzorgt."

Verbetering komt er niet, integendeel, in de jaren 1847-48 "woedt" de typhusziekte. Op 24 februari 1848 vergadert de gemeenteraad :

"... In aendacht nemende dat er in de gemeenten alwaer besmettelijke ziekten heerschen, eene kommissie behoort daergesteld te worden ten einde het goed gebruik der onderstandsgelden te verzekeren.

In aendacht nemende dat, zinter (lees sedert) de 1e helft der maand mei 1847 de typhusziekte onder de inwoners der gemeente woedt en dat op heden nog verscheidene zijn van aengedaen.

Derhalve worden als leden der gemelde kommissie benoemd, de heeren :

1) Jan Fr. Hendrickx, burgemeester
2) Maxinum Van Durme, pastoor
3) Frans Popelmont, geneesheer
4) Jan Filip Van den Berghe, raadslid
5) Adriaan Hendrickx, armlid

In de zomer 1848 is de typhusepidemie voorbij. Natuurlijk zijn de gemeentefondsen en de armoede onder de bevolking er niet op verbeterd. In juni 1848 verzoekt de overheid de gemeente een "hoofdelijke omslag" in te voeren om het gemeentebudget enigszins wat in orde te krijgen; het is onmogelijk zegt de gemeenteraad.

"... In aendacht nemende dat de gemeente bestaat uit eene bevolking van slechts 696 (6) ingezetenen, waeronder zich weinig begoede inwoners bevinden; dat vroeger de aenslagen van de hoofdelijke omslag, met veel moeite werden ingegaerd, dat als nu, tengevolge van de rampspoedige tijdsomstandigheden, evenals uit oorzaak van de geheerscht hebbende typhusziekte en de armoede die in de gemeente zich laat gevoelen het teenenmael onmogelijk zou wezen het meeste deel der aenslagen in te garen ..." (Het verder verloop kennen wij niet)

Het ergste schijnt voorbij. Er werden in de volgende jaren geen bijzondere vergaderingen meer opgetekend met als doel maatregelen te treffen om de armoede onder de bevolking te verhelpen.

In 1851 vernemen wij dat er "70 behoeftige en arme kinderen zijn die kosteloos onderwijs mogen genieten".

In 1852 geeft het gemeentebestuur opdracht aan het armbureel 73 fr 24 ct te betalen voor "het onderhoud der bedelaars in 't gesticht te Brugge, voor de jaren 1849-50".

In 1854 ziet de gemeenterekening er als volgt uit :

algemene ontvangsten	:	2341,53 fr
uitgaven	:	1773,52 fr
batig slot		568,01 fr

We mogen besluiten dat rond die periode alles terug op zijn "normale"

gang is gekomen in de gemeente.

Het is ons zeker bekend dat onze voorouders een "veel slechtere tijd" gekend hebben, doch wij beschikken daaromtrent over geen archieven of documenten in verband met ons dorp. Toch weten wij dat het einde van de 16e eeuw in onze streek als "De honger van Ninove" beschreven werd.

De hongersnood was toen zo groot, dat de uitgehongerde legerbenden - daar er niets meer te roven of te plunderen viel - hun eigen paarden moesten slachten.

Het is in die periode dat de oproerlingen onze parochiekerk bestormden en verbrandden, vermoedelijk om hun woede te stillen, daar hier toch niets meer te vinden was. Ook de pastorij bleef niet gespaard.

Alsof de ellende hier nog niet groot genoeg was, brak er opnieuw een pestepidemie uit. Hoeveel inwoners er toen omgekomen zijn of gevlucht en niet meer teruggekeerd, is ons niet bekend. We weten wel, dat men voor voor de jaren 1566-1575 een gemiddelde bevolking van 308 inwoners kon berekenen; voor 1586-1595 werd het 83; om te dalen tot slechts 75, het laagst gekend aantal (ongeveer 20 huisgezinnen).

De geschiedschrijver beschrijft de braakliggende velden rond de stad als een verlaten wildernis. Terwijl de vossen en de wolven hier nu een ongestoorde schuilplaats vinden.

---

(1) Zitting van 9 oktober 1845.
(2) Op een totale bevolking van 700 inw.
(3) Uit een telling van 1829 vernemen wij dat er hier ongeveer 2 ha vlas geteeld werd. Dit verslag raakt ook melding van de 30 handweefgetouwen.
(4) Minister van Binnenlandse Zaken
(5) In 1843 is er in de gemeente voor het eerst spraak van "kalsijdingswerken". Deze moeten uitgevoerd zijn op de "Plaats" en in "Everschem"; de inwoners zijn van elkaar gescheiden : "door eenen aerde weg, die des winters teenemael en veelmaels des zomers onbereidbaar is". Die aardeweg is zo slecht, lezen wij verder, dat

de inwoners van de wijk Eversem "gehinderd zijn hunne landen naer eisch te bewerken en de goddelijke diensten bij te wonen, enz..."

(6) Het is ons niet bekend hoeveel inwoners tengevolge van de typhus-epidemie zijn gestorven. In 1845 telde onze gemeente 700 inwoners In 1847 zijn er dat 710 en in 1848 nog 696.

D. J.

--oo0oo--

HISTORISCHE SCHETS VAN HOUTHANDEL DE ROOSE N.V.

De trein was op het einde van de 19de eeuw nog het vervoermiddel bij uitstek. Het was in die tijd, precies in 1896, dat een Waaslandse houthakker met de trein vanuit het "verre" Belsele-Waas, op doortocht naar Sint-Antelinks, een Okegems meisje leerde kennen.

Petrus De Roose, ofte "Pië de boomkapper" moet wel meer dan uiterlijke aantrekkingskracht in die Okegemse Benedicta Van Holsbeek gevoeld hebben, want amper een jaar later vestigden zij zich als echtpaar, eerst in een paar bovenkamers van het gewezen café "Astrid", enkele maanden later in een zeer nederig huisje in de Kattestraat.

Maar "Pië de boomkapper" had zijn Waasland, waaraan hij nog in zijn laatste dagen verknocht bleef, niet verlaten om in Okegem de gelofte van armoede af te leggen. Gestudeerd had hij niet, maar gezond verstand had hij in overvloed, en zijn lichamelijke kracht die hij in zijn werk steeds optimaal heeft aangewend, maakte van die stoere man met het gouden hart in korte tijd een graaggeziene "elite"-werkman.

Benedicta schonk hem tussen 1898 en 1906 vier zonen, die hij, toen zij volwassen waren, nog steeds zijn "mannekens" noemde, voor wie hij zich, vooral tijdens de zeer moeilijke oorlogsjaren van 14-18, tot in de onmeedogenloze dertiger jaren heeft afgesloofd, opdat zij toch nooit honger zouden hebben geleden.

Intussen had hij toch met zijn spaarcentjes in 1900 aan de Leopoldstraat een lap grond kunnen kopen (toen nog Rattenbergstraat). De wintermaanden waren goed gevuld met her en der bomen hakken. Iedere zomer, twaalf jaar jaar lang, verwerkte hij de te hoog gelegen grond van zijn nieuwgekochte eigendom tot bakstenen, en bouwde in 1902 reeds zijn eigen huisje, dat tevens een café was en bleef tot in 1928.

Als er ooit vrije tijd was, dan trok "Pië" ook als seizoenarbeider naar Frankrijk en hield er steeds een mini-boerderijtje op na, want een gezin met vier opgroeiende jonge kerels liet hem geen dag werkloos.

Peter "Pië", zoals wij, zijn kleinkinderen, hem steeds noemden, had wel ambitie. Hoe meer hij in dienstverband werkte, hoe meer hij bijleerde, en hoe meer hij tot het besef kwam, dat hij samen met zijn groter wordende zonen, van wie vooral Jozef, de nog enige overlevende, uitermate begaafd bleek te zijn, het de moeite zou lonen volledig zelfstandig te werken.

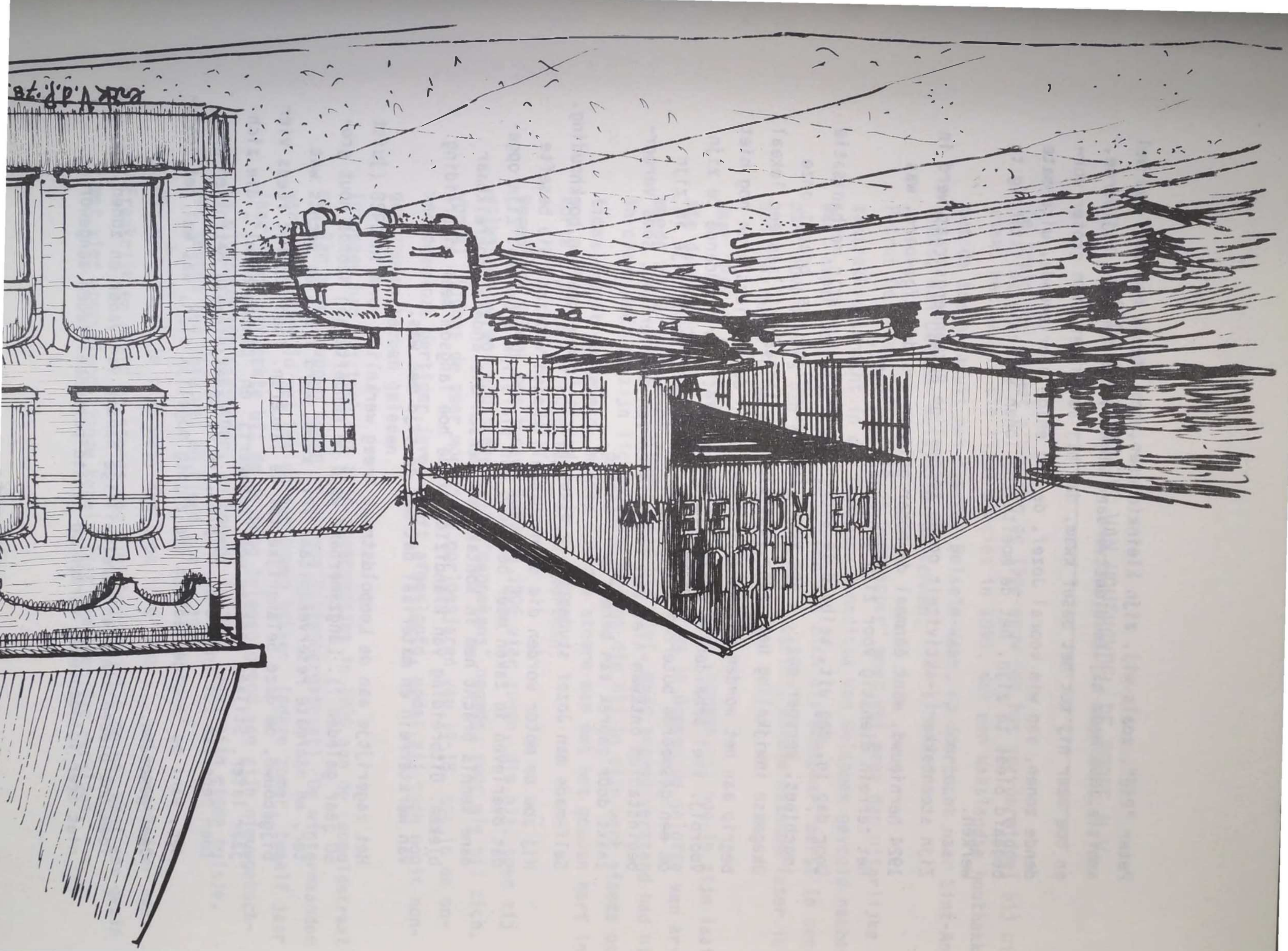
Zijn steenbakkerij-aktiviteit op de toenmalige Rattenbergstraat werd in 1924 hernieuwd, want éénmaal de hoger gelegen gronden afgevoerd, was het terrein dienstig voor zijn grote liefde : HOUT.

Door dag in, dag uit, keihard te werken in een tijd waarin mechanisatie (machines, vervoer enz...) nog verre toekomstmuziek was, bracht onze Okegemse inwijkeling het zovér, dat zijn familienaam stilaan een lokaal begrip aan het worden was. Maar hiermee waren de pioniersjaren nog niet voorbij. Veel arbeiden en goede wil bleken niet meer voldoende te zijn om een gesmeerde boterham te verdienen. Dit familiebedrijfje in zijn beginstadium ontkwam niet aan tegenslagen van geldverlies, soms veroorzaakt door gebrek aan beheer en planning.

Self-made man Jozef studeerde op eigen kracht Franse taal en boekhouding. Hij zou de motor worden die de noodzakelijkheden voorzag, die besefte dat overleven in zaken meer beduidde dan slafelijk arbeiden. Zijn opgedane kennis bracht hem in kontakt met mensen die anders onbereikbaar bleken. Uitbreiding van klandizie vergde hoe langsom meer uitbreiding van werkterrein en materiaal dat met de tijd mee was.

Het zagerijtje aan de Leopoldstraat kreeg werkelijk vorm in 1928 (juist 50 jaar geleden !). Langzamerhand werd de behoefte aan Noords hout groter, en naarmate reservekapitaal vrij kwam, werd links en rechts wat bijgebouwd, om deze belangrijke tak te lanceren. Toen was het reeds vier jaar later. Stilaan moesten ook "schaverij" en "platenhandel", die zich toen beperkte tot unalit en triplex, in de bedrijvigheid betrokken worden, want op "houtgebied" zo veelzijdig mogelijk zijn, was wel het hoofddoel geworden.

Toen ook bleken die tien bereidwillige handen van vader en zonen lang niet meer voldoende en werden de eerste personeelsleden aangeworven.

Het vlotte steeds meer om meer ... tot wereldoorlog II een dikke streep door de rekening kwam trekken, en het groeiende bedrijf, weze het dan niet lamgelegd, dan toch in grote mate gedurende vier jaren stagneerde. Maar het bloed kroop waar het niet gaan kon, en misschien hebben die relatief "rustige" oorlogsjaren voor Jozef en zijn werklustige broers perspektieven geopend met positief resultaat.

De grondvesten waren stevig gebouwd : de klanten bleven trouw en vermeerderden in aantal, alles bleef familiebezit zonder vreemde inmenging, en de eendrachtige wil om door te gaan was sterker dan ooit. Het was in '47 en '49 respectievelijk dat vader en moeder overleden en de familieband nog hechter werd gesmeed.

Weldra werden de terreinen aan de Leopoldstraat veel te klein en waar waren de gronden toen goedkoper en beter geschikt dan op de Steenweg naar Aalst-Ninove ?

Begin der vijftiger jaren werden ± 7 ha. op die plaats aangekocht. Er was slechts één groot nadeel, dat achteraf een voordeel bleek te zijn. De grond lag er zoals destijds in de Leopoldstraat twee meter te hoog. Welke oplossing zou voor gewezen steenbakkers beter geschikt zijn, dan deze grond tot bakstenen te verwerken.

De relaties met de banken waren intussen ook al op vertrouwelijker voet, en liever dan op het oude stramien van handpersen en in veldovens bakken te beginnen, werd weldra een voor die tijd allermodernste steenbakkerij gebouwd, die veel ellende meebracht, maar achteraf gezien ook de beste investering bleek te zijn voor het "grondprobleem". Wegens uitputting der gronden, om nieuwe noodzakelijke investeringen te voorkomen en om ekonomische redenen werd dit bedrijf gesloten in 1974.

De steeds meer vrijgekomen gronden werden onmiddellijk ingepalmd voor het uitbreiden van het houtbedrijf. Het personeel dat de laatste twintig jaren in aantal steeds geschommeld heeft rond de vijfendertig, moest behouden blijven, temeer daar de derde generatie van ons geslacht zich stilaan had geïntegreerd.

Het typisch familiebedrijfje van weleer verdient die naam nog steeds. Al-

leen beantwoordt het steeds meer en meer aan de noden van de tijd.

Als wij vandaag een overzicht moeten geven van de aktiviteiten, en met een beetje improvisatie willen indelen in verschillende afdelingen, dan zouden wij de N.V. DE ROOSE als volgt kunnen onderverdelen :

- een afdeling ZAGERIJ, waar behalve de inlandse houtsoorten ook, en zelfs merendeels, uitheems hout gezaagd wordt;
- een afdeling NOORDS HOUT, waarmee bedoeld wordt het hout dat in gestandaardiseerde lengtes, breedtes en diktes voor alle soort timmerwerk wordt geleverd (meestal RND, ook Oregon enz...);
- een afdeling SCHAVERIJ - een woord dat zichzelf voldoende uitlegt, m.a.w. alle hout dat onder geschaafde vorm aan de man gebracht wordt;
- een afdeling SIERPLATEN, DEUREN en aanverwante artikelen. De keuze is, zacht uitgedrukt, omvangrijk;
- een afdeling fabricage van ZIELEN : hieronder verstaan het binnendeel der blokplaten;

dit alles, in meerdere of mindere mate, bewerkt, verwerkt of gefabriceerd op de twee reeds vermelde vestigingsplaatsen.

Deze verschillende takken van de houtnijverheid, die ieder op zichzelf een zaak zouden kunnen vertegenwoordigen, lopen nogal erg door mekaar. Het geheel geeft de buitenstaander misschien eerder een verwarde indruk. De langzame groei en de geleidelijke investeringen zijn hieraan ongetwijfeld niet vreemd. Eén ding staat echter vast als een paal boven water :
Niettegenstaande een onzekere ekonomische tijd, met alle daaraan verbonden risico's, is deze half-eeuw oude traditionele familiezaak een positief punt in een gemeente als Okegem, die zo arm is aan zelfstandigen die personeel tewerkstellen.

Indien het privé-initiatief meer aangemoedigd was, dan zouden er misschien nog vele mensen als "Pië de boomkapper" onbewust voor gezorgd hebben dat de werkloosheid geen onrustwekkende cijfers had gekend als heden ten dage. Tenslotte hangt alle ekonomie in grote mate af van persoonlijke inzet en volharding.

M. D. R.

--ooOoo--

DORPSGENOOT BEDWINGT OPSTANDELINGEN TE SHABUNDU

Daar de rebellie in Kongo-Zaïre aktueel is, brengen wij de betrokkenheid - met niet geringe militaire verdienste - van wijlen Kapitein-Kommandant Glorie, geboren Okegemnaar, ter lezing.

Zijn inzet, moed en wapenfeiten alsook de entourage en betrokken volken overwegend, zien wij soms opvallende punten van overeenstemming met het aktuele gebeuren in deze gebieden van Afrika. Wij menen dan ook dat een relaas uit de belevenissen van een onzer dorpsgenoten aldaar ten gelegener tijd komt.
Verder zijn zijn avontuurlijke exploten op die korte tijdspanne merkwaardig en bewonderenswaardig. Mogen wij eraan herinneren dat, terecht, een arduinen herdenkingsplaat voor onze jonge, kranige dorpsgenoot in de Okegemse kerkgevel, rechts naast de grote ingangsdeur, ingemetseld is.

Glorie, Karel-Adelinus, vierde zoon van stationschef Florimond en Gheselle Jeanne, alhier te Okegem geboren op 4 april 1872.

In juli 1890 vrijwilliger bij het Belgisch leger, in dec. 1893 onderluitenant bij de 42e promotie krijgsschool en aangewezen voor het 2e regiment jagers te voet. In juli 1894 voorlopig afgedeeld bij het militair kartographisch instituut, neemt hij in augustus 1894 dienst bij de onafhankelijke Kongostaat, verlaat op 6 augustus Antwerpen en wordt onmiddellijk voor de Arabische Zone aangewezen waar de strijd tegen de slavenhandelaars onop-

houdelijk versterkingen eist en omvangrijker wordt. Terwijl de staatstroepen er nochtans menige overwinning op de Arabieren hadden geboekt, waren er ook sombere vooruitzichten.

Ter verduidelijking even een beeld van de toestand :

Benden aan staatstroepen ontsnapte Arabieren groepeerden zich onder het bewind van sultan Kibongo bij de Ituri, alwaar ze heimelijk door de Engelse koopman Stokes werden bevoorraad.
In Stanleystad bracht Lothaire een nieuwe expeditie op de been om de sultan en zijn bondgenoot Stokes te gaan bedwingen. Luitenant Henry (de latere generaal Henry de la Lindi) die van deze expeditie deel uitmaakte, verliet Kirunda op 1 februari 1894 richting Albertmeer, dwars door de brousse, met posten te Kilanga - Bafwaboli - en Poils en Ducoulombier - en te Bafwasende - en Simon en Codrons - ter verbinding met Lothaire achterlatend.

Glorie kwam aan de Falls aan toen Lothaire er juist schikkingen nam dit stationement met Brexhe, Rochet, Velghe, Van der Wielen, Friart, Strijvers, Impens, dokter Michaux en 300 soldaten te verlaten. Glorie werd aan deze kolonne toegevoegd en vertrok mee in nov. 1894.

Inmiddels nam Henry te Makala Kibongo gevangen alwaar Lothaire en zijn officieren hem de 25e december vervoegden. Weldra verraste Henry ook Stokes in de brousse en leverde hem uit aan Lothaire. Met deze dubbele overwinning eindigde een lange campagne ten koste van veel mensenlevens.

Lothaire keerde naar Falls terug na aan Henry het bevel over het gebied van Ituri te hebben overgedragen. In oktober 1895 werden respectievelijk posten van dit gebied : Avabuki, Makala, Mawambi, Beru, Kilo, Irumu onder de leden der expeditie verdeeld. Glorie en Rochet werd Mawambi aangeduid en navorsingswerk dezer provincie alsook het in kaart brengen, etnografische, ekonomische en geografische opzoekingen en opstellen rapporten wisselden hun opdracht van administrateur af.

Tijdens een ontdekkingstocht van het westen naar Ruzizi, door nog ongekend gebied, onderzocht Glorie het gebied van de Tata van Uleke tot Mulungu en stelde de gemiddelde loop van de rivier Elila tot Masisi vast. Hij bracht de loop van de Ulindi in kaart tot Shabunda en gaan-

de tot aan de bronnen van de Ulindi exploreerde hij de grote breuk van Centraal-Afrika en bereikte als eerste langs het westen, het bekken van de Ruzizi. Vervolgens onderzocht hij de hoogvlakte rond het Albertmeer en de bergen Moseke, Mobali, Kalunga, Kalishe en Mulunga. Terug in Mawabi de 15 november 1896, lijdt hij er aan hevige dysenterie.

Zijn termijn ten einde had hij naar Europa kunnen terugkeren zo niet in begin 1897 hevige incidenten uitbraken en er de moedige Glorie - steeds vooraan als het om inzet en opoffering ging - terug in volle aktie brachten want hij besloot op post te blijven.

De Batetela-soldaten die de voorhoede vormden van de Dhaniskolonne - sedert dec. 1896 van Uele op weg naar de Nijl om er die van Chaltin te vervoegen - hadden meedogenloos hun officieren afgeslacht en gans de kolonne in paniek gebracht. Deze muiterij de kop indrukken was moeilijk en eiste veel slachtoffers. Toch door Henry grotendeels bebedwongen en in kleine minder gevaarlijke groepjes uiteengeslagen, vormden de opstandelingen in de omgeving van Kivu toch nog terug groep met het inzicht vanuit het westen terug aan te vallen. Eind november 1897 staken zij de Ruzizi tussen Kasage en Birisi over, bezetten Uvira en bedreigden de route op Kabambare.

Dhanis en Doorne stelden direct een verdedigings- en zelfs een aanvalsplan op. De troepen van Dhanis (Leroy, Langhaus, Van de Moere, Stevens) zouden Uvira trachten te heroveren. Doorne, ten westen van de Lowa te Piani Kikunda zou vandaar de opstandelingen geleid door Saliboko en te Boko aangekomen, aanvallen. Een grote aanval tegen Saliboko werd ingezet. Zwaar gewond slaagde hij nochtans een andere bende, deze van Kandolo te bereiken.

Deze nieuwe zeer sterke opstandelingen-troep verschanste zich achter Kaware-Ware (Januari 1898) alwaar Doorne, onvoldoende logistiek gesteund, zich op Niembo diende terug te trekken. Bij dit bericht gelastte Dhanis Glorie - die in het kamp van Kasuku met luitenant Marcussen en de onderofficieren Descamps en Paternoster was - Masisi te gaan bezetten teneinde de opstandelingen de weg over de vlakten die deze zouden nemen om hun

geboortestreek te bereiken, af te snijden. Doorne en Van de Moere zouden Glorie's voorhoede-kolonne volgen, de eerste van uit Nyangwe, de tweede vanuit Kasongo. In uitvoering van dit bevel kwam Glorie te Masisi in februari aan, en er vervoegd door het detachement vertrokken van uit Kasongo, geleid door Swenson, de zieke Van de Moere vervangend. Glorie stootte door tot Shabundu, alwaar hij aankwam op 9 maart. Hij riskeerde zich zelfs tot in het Tanganika-dorp aan het meer, niettegenstaande zijn betrekkelijk klein detachement daarbij riskeerde in dit bergachtig, door de opstandelingen aangewende uiterst geschikte verrassingsaanvaltechniek overvallen te worden.

Toch rukte Glorie op 3 juni met zijn kleine kolonne op in het spoor van de muiters die Kaware-Ware hadden ontruimd richting Zuid-Oost, en zou er te Ngwese een roemgevend wapenfeit leveren tegen een troep van zowat 700 opstandelingen en waarover wij op het einde van deze bijdrage zijn persoonlijk rapport aan bevelhebber Dhanis ter vervolledi-ging in bijlage toevoegen.

Aldaar zwaar in de borst getroffen door een Albinigeweerkogel, de linkerlong op 5 cm onder het sleutelbeen doorboord en met de kogel in het schouderblad moest hij na schitterend succes van verdere achtervolging afzien. Met de hulp zijner toegewijde onderofficieren en soldaten kon hij de stroom bereiken en naar de Falls afdalen alwaar de kogel uit het schouderblad kon worden verwijderd.

Hij keerde naar België terug op 23 april 1899 na een term van vijf jaar voleind te hebben.

Op dat ogenblik waren alle blikken gericht op Zuid-Afrika. De onafhankelijksstrijd der boeren (tegen Engeland) begeesterde velen en Glorie bood zijn diensten aan aan de moedige blanke Afrikaanders.

Eens terug in Europa nam hij dienst bij een Falanks moedige strijdmakkers die naar China vertrokken alwaar de Boxers-opstand was uitgebroken.

Uiteindelijk, de 16de oktober 1900 keerde hij naar Afrika, nu in dienst voor een privaatmaatschappij, de "Compagnie du Lomani", te Stanleystad terug, alwaar hij enkele jaren eerder zijn roemruchte feiten had be-

leefd. Ditmaal had de wakkere vechtjas minder geluk. Nochtans door de Koning op 18 april 1898 met de Verdienste-Ster en op 1 april 1899 tot ridder in de Koninklijke Leeuwenorde vereerd, stierf onze moedige dorpsgenoot Glorie door dysenterie te Stanleystad op 22 april 1901, diep betreurd door al zijn kameraden om zijn moed en dapperheid.

BIJLAGE

Uit "de opstelraad van de Belgische Soldaat" uitgave eind vorige eeuw, geven wij hierna enige bladzijden die alsdan "van de zuiverste vaderlandsliefde en van het gezondste verstand getuigden".

Wij zijn hoogst gelukkig van hier aan onze lezers het verslag voor te dragen welk onderluitenant Glorie aan zijnen overste baron Dhanis zond nadat hij het roemgevend wapenfeit van 17den juni had verricht. Dat verslag is ons nog maar onlangs toegekomen.

De strijd werd, zooals hooger gezegd is, te Gwésé geleverd :

"Wij legerden al sedert vier dagen in het dorp Gwésé, zonder dat wij de minste inlichting aangaande den marsch der muitelingen konden bekomen; het was inderdaad onmogelijk van met de inboorlingen in betrekking te kunnen geraken, aangezien die gasten, niettegenstaande alles wat ik aanwendde om er mede in vriendelijke onderhandeling te kunnen komen, opzettelijk onze vijanden bleven. Wij hielden ons daarom des te meer op onze hoede, en de bijzonderste voorzichtigheidsmaatregel welke ik nam was van de mannen zoo lang mogelijk in de legerplaats te houden met ze dikwijls onder de wapens te doen komen en naamoproeping te doen".

"Het gebeurde alzoo dat de geheele troep den 17den juni rond half negen 's morgens in gelederen was opgesteld, wanneerde vijand op omtrent twintig minuten gaans afstand aan het noorden van het dorp van eenen berg afgezakt kwam".

"Het eerste peleton, bestaande uit Likwangulanders welke ik zelf aanvoerde, nam stelling aan den rechterkant; het derde peleton, bestaande uit Mobenghers die onder het bevel van onderluitenant Marcussen wa-

ren, stelde zich aan den linkerkant; het tweede peleton, samengesteld van Likwangulanders die door onderofficier Paternoster waren geleid, bevond zich als noodkorps een weinig achteruit tusschen de twee voornoemde pelotons opgesteld. Daar ik seffens bemerkte dat de vijanden veel sterker in getal waren dan de strijders waarover wij beschikten, zag ik mij van het eerste oogenblik af genoodzaakt van zoo veel mogelijk het front der troep uit te breiden met het peloton van onderofficier Paternoster tusschen de twee andere te stellen het alzoo tegelijkertijd met de andere tegen de vijand te doen oprukken. Onze troep, die in een veld van manioc was verborgen, trad alzoo met geslotene gelederen vooruit tot dat zij maar tweehonderd meter meer van den vijand was verwijderd; dan werden de gelederen breed uiteengespreid en begon ook onmiddellijk het gevuur. Het was juist negen ure van den morgend".

"Onze strijders, onverpoosd door de blanken aangemoedigd, rukten snel en al schietende vooruit, zoodanig dat onze rechtervleugel weldra den linkervleugel des vijands aanviel; de tegenstrever kon het, van dat ogenblik af, niet lang meer uithouden, en begon, een kwartier na dat onze onderhoorigen het gevuur hadden begonnen, zoo sterk als hij was achteruit te wijken".

"Dit wil daarom niet zeggen dat de opstandelingen zich niet met moed hebben verdedigd. Zij waren in eenen bananenkweekerij verschanst, achter eene gracht die minstens vier meter breedte bood, en regelden opperbest hun gevuur; zij gaven bewijs van veel onverschrokkenheid en koelbloedigheid, met slechts achteruit te wijken wanner wij hen wat al te licht op het lijf zaten. Hetgeen onzen tegenstrever naar de maan heeft geholpen, is dat zijn aanvoerder in den stiel niet ervaren was of niet goed genoeg wist hoe hij zich uit den slag moest trekken : eens dat de linkervleugel zijner strijders aangevallen was, trachtte hij, in plaats van het verloren terrein pogen terug te winnen, van den rechtervleugel vooruit te doen rukken; hij werd alzoo van ter zijde aangevallen en gedwongen van achteruit te wijken".

"De vijand moest, om af te trekken, een diep moeras doortrekken waar-

in hij tot aan de knieën in het water schoot en veel volk verloor; hij nam niettemin opnieuw stelling in eene bananenkweekerij die achter het broek lag. Hij werd nogmaals door onze troep omsingeld, die zich in tweën had verdeeld om het moeras te vermijden. Het was kwaart vóór elf ure wanneer de tegenstrevers uit de kweekerij werden verjaagd. Het was in die twee eerste aanvallen dat wij bijna al onze gedooden en onze gewonden moesten betreuren. Wij hadden tot op dat oogenblik gevochten en vooruitgerukt zonder eene minuut op te houden of te rusten; het was dus noodig dat ik een kwartier rusttijd bevool om aan de mannen toe te laten van te ademen en een weinig de orde in de gelederen te herstellen".

"De drie in kolom opgestelde pelotons waren op afstanden van 150 tot 200 meter geplaatst, met hun front op dezelfde hoogte; het peloton dat aan de rechterzijde optrok, had bovendien eene afdeeling op 150 meter afstand van haren rechterkant uitgezonden".

"Alzoo opgesteld beklommen wij den berg waarop de muiters zich hadden bijeengeschaard; de kerels verdubbelden hun gevuur om ons te dwingen van beneden te blijven, maar zij deden ons niet veel kwaad om wille hunne stelling al te overheerschend was; ook werden wij geen enkel oogenblik in onzen optocht tegengehouden; de vijand verwijderde zich wanneer wij op honderd vijftig meter afstand van hem het gevuur begonnen".

"Hij trok af langs waar hij 's morgens gekomen was; hij nam nog drie maal stelling om ons in onzen marsch te hinderen en alzoo aan zijn personeel toe te laten van in zijne vlucht een goed eind op ons vooruit te geraken. Maar hij werd ieder keer zeer gauw weggedreven, want onze mannen waren aangemoedigd door de eerste overwinningen welke zij hadden behaald en vielen bijna altijd op een loopje 's vijands stelling aan."

"Om 't kwart na een uur, had de tegenstrever terug stelling genomen op de legerplaats welke hij den dag te voren had bezet, en waagde eene uiterste poging; maar hij had geen krijgsvoorraad meer, werd uit de schansplaats gedreven en verspreidde zich op het gebergte zonder nog

een enkel vuurschot te lossen".

"Ik werd, terwijl ik de mannen aanvoerde om de schansplaats aan te vallen, door eenen kogel aan de borst getroffen en viel erg gewond ten gronde".

"Ik gelukte er eenige minuten in, mijnen staat aan mijnen mannen onbekend te laten en hen tot des tegenstrevers vervolging aan te sporen. Maar zij vernamen ongelukkiglijk zeer gauw dat ik niet meer kon volgen, en zij brachten, drie kwart uurs later, niettegenstaande de pogingen van onderluitenant Marcussen en van onderofficier Paternoster, in dat zij al te vermoeid en uitgeput waren, om den vijand niet meer na te jagen. De opstandelingen waren daarbij geheel en al uiteengedreven".

"'S anderdaags vertoonden eenige muiters zich nog eens vóór ons kamp, maar zij namen de vlucht zoodra wij ons eerste geweerschot losten, zonder zelfs ons gevuur te beantwoorden. Zij waren met opzet nog eens naar ons kamp afgezakt om onze aandacht op hen te trekken terwijl hun personeel op twee uren gaans afstand van het westen van het dorp voorbijtrok om den weg te nemen die naar het zuiden leidt. Het is maar later dat ik van die beweging heb kennis gekregen".

"De bende met dewelke wij te doen gehad hebben, telde, voor zoveel ik er heb kunnen over oordelen, omtrent 700 muiters, waarschijnlijk al degenen die zich in deze laatste tijden te Senge bevonden".

Ziehier de uitslag van den strijd : er werden 90 muitelingen gedood, waaronder de hoofdman der bende, 2 nyamparas en 87 strijders. Wij hebben 44 geweren teruggenomen, waarvan een Mausergeweer, twee pistongeweren, een jachtgeweer en 40 Albinigeweren; wij hebben ook nog eenen horen en 2000 kardoezen teruggenomen".

"Wij hebben, van onzen kant, 12 dooden en 30 gekwetsten".

"De opstandelingen hebben bijna geene kardoezen meer; de patroontaschen welke wij op de gedooden van het eerste en van het tweede deel van het gevecht hebben gevonden, bevatten maar van twee tot vijf kardoezen meer; zekere patroontaschen waren volstrekt ledig".

"De muiters waren niet verwittigd dat wij te Gwésé legerden, zij rukten niettemin met eene voorwacht vooruit, en het personeel volgde op eenen zekeren afstand van de troep. Bij de troep was noch vrouw noch drager gemengd. De kolom der opstandelingen was voorafgegaan van een vaandel half rood en half wit. De kerels hadden ook hoornblazers bij hunne troep. Ik heb zeer duidelijk "herzamelt u", "begint te vuren" en "trekt af" hooren blazen. Een klaroenblazer werd gedood, er bleef hun nog een over. De bagage en uitrusting der opstandelingen bleef langs de weg achter van zodra de strijd begon. Zij bevatte een grote hoeveelheid voedsel, zeer vele voorwerpen afkomstig van de uitrusting van blanken alsook poeder en slaghoedjes die werden teruggevonden. De opstandelingen vluchtten naar het zuiden langs de rand van het woud.

Eric Van de Perre

--ooOoo--

KRINGNIEUWS

1. AANVULLENDE LEDENLIJST (afgesloten op 1-7-1978)

Het Jaar van het Dorp 1978 blijkt voor de Heemkring bijzonder winstgevend te zijn want niet minder dan 27 nieuwe leden werden ingeschreven. De Kring telt thans 175 leden.

ERELEDEN

Burgemeester R. Van Isterdael	Visserstraat 20 Denderleeuw
Advokaat J. Wijnant	Muilemstraat 10 Liedekerke

LEDEN

Boriau A.	Bosstraat 14
Van Espenhout R.	Bosstraat 23
De Boitselier E.	Statie 1
Vernaillen H.	Dorp 21
Van Isterdael V.	Van der Perrekaai 10
Van Eesbeek A.	Borreweg 14
Vernaillen Hugo	Kouterbaan 27
Ruysseveldt G.	Fonteinstraat 37A
Vetsuypens G.	Hazeleerstraat
Van de Perre A.	Hazeleerstraat 34
Debbaut G.	Hazeleerstraat 62
Mevrouw Carnol-Bastaens	Nijken 12 Denderwindeke
De Roeck H.	Bocht 143 Essene
Van de Velde O.	Meersstraat 31A Liedekerke
Van der Poorten W.	Olmenlaan 25
Van den Haute P.	Echel 1B Pollare
Thienpont R.	Edinge Stwg 74 Denderwindeke
Declercq P.	Okegembaan 136 Ninove
Neukermans L.	Landuytstraat 205 Denderleeuw
Agneessens W.	W. Van Haechtlaan 2 Antwerpen L.O.
De Man Fr.	Sluisvijverstraat Statie Essene-Lomb
Watzeels-De Jonge W.	Denderhoutembaan Ninove

Openbare Bibliotheek	Oude Kaai Ninove
Van de Perre D.	Hoogstraat 14 Pollare
Minner O.	Denderstraat 5 Aalst

2. FOTOBOEK "HERINNERINGEN AAN OKEGEM"

Het jaarboek 1977 staat volledig in het kader van het "Jaar van het Dorp". Een vijftigtal dorpsgezichten geven U een duidelijk beeld van "de tijd van toen" en roepen vele mooie herinneringen op.

Dit fotoalbum kreeg een ruime belangstelling op de Boeken- en Platenbeurs georganiseerd door het Davidsfonds op 1 en 2 april.

Leden die dit mooie fotoboek nog niet hebben, kunnen het nog steeds verkrijgen bij de bestuursleden of door overschrijving van 200 fr op P.R. 000-0466615-45 van P. De Jonge, Hazeleerstraat 23 Okegem.

3. TENTOONSTELLING "HET LAND VAN AALST"

In de Sint-Adriaanabdij te Geraardsbergen loopt van 3 juni tot 30 juli 1978 de tentoonstelling "Het Land van Aalst", een historische evokatie, ingericht door de V.V.V. Denderstreek met de medewerking van de steden Aalst, Ninove en Geraardsbergen.
Er zijn meer dan 100 kunstvoorwerpen en historische documenten uit de Denderstreek te bewonderen.
We durven onze leden een bezoek aan deze prachtige tentoonstelling aan te bevelen.

4. AANWINSTEN HEEMKUNDIGE BIBLIOTHEEK EN MUSEUM

De heer A. De Riemaecker uit Ninove schonk de Heemkring de eerste veertien jaargangen van het tijdschrift "Het Land van Aalst".
Daar vele van deze jaargangen niet meer te verkrijgen zijn, is het dus voor de Heemkring een mooie aanwinst.
We danken hem hiervoor hartelijk.

De Heemkundige en Historische Kring Gent schonk ons een reeks oude dia's over Ninove. Het zijn vooral binnenzichten van de O.L.Vrouwekerk.

Beste dank hiervoor.

5. LESSENREEKS VOOR DE VORMING EN BEGELEIDING VAN PLAATSELIJKE VORSERS

Het verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen biedt de geïnteresseerde vorsers de gelegenheid opnieuw een lessenreeks te volgen.

Bij een voldoend aantal inschrijvingen wordt de lessenreeks ingericht te Gent, Sint-Niklaas en te Zottegem. Plaats, datum en uur wordt nadien aan de inschrijvers meegedeeld.

De inschrijvingen voor deze lessenreeks kunnen genomen worden door storting of overschrijving van de som van 700 fr op rekening 068-0624020-46 van Verbond van de Kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen - De Pinte.

--ooOoo--